

Fæsterne have store Betænkkeligheder ved at gaa ind derpaa, og kunne de ikke gaa ind derpaa, saa er Svaret i Almindelighed dette: Ja, ville I ikke gaa ind derpaa, saa maa I naturligvis blive siddende, som I sidde; men det vil jeg sige Odet, at naar I først dø eller paa anden Maade komme fra Gaarden, saa vil den ikke længere blive fæstet ud, den vil da blive solgt, og jeg forbeholder mig da at tage fuld Betaling for den, saaledes som Priserne ere i Handel og Wandel. Det er et meget slemt Forhold, der herved er kommet tilstede; det hedder sig, at man vil fremme Handler ad Frivillighedens Vej, men kan man i Virkeligheden sige, at dette er Frivillighedens Vej? Nei, det er Frivillighedens Vej for Herskabet, men ikke for Bonden; thi han er ligesom tvungen til at kjøbe, dersom han ikke vil se det Lidet, han har erhvervet, gaa til Spilde for ham og for hans Børn efter ham i Fremtiden. Det er et Forhold, som jeg tror, at vi ogsaa bør tage med i Betragtning, og som gjør det meget nødvendigt, at Fæstevæsenets Afsløsning bliver ordnet ved Lov. — Der har været Tale om, hvem den Godtgjørelse skal tilfalde, som efter denne Lov tilkommer Staten, og der er gjort gjældende, at den maa tilfalde hele Bondestanden; men vi maa dog huske paa, at det ligger meget nær, at den Stand, der har havt Fordelen af denne Lovgivningsmagts Ret til at stride ind, ogsaa fremdeles maa og bør beholde den. Det vilde være urigtigt, dersom man f. Ex. drog Beløbet ind i Statskassen og paa en eller anden Maade fordelte det omkring paa alle til Landbostanden hørende Personer. Derved vilde det Forhold fremkomme, at Mange, der allerede havde kjøbt deres Gaarde paa billige Betingelser, under de Forhold, at Herskaberne ventede en Afsløsningslov og derfor solgte paa saadanne Betingelser, som de omtrent kunde vente, at Loven vilde komme til at indeholde — da ikke alene vilde faae den Fordel, de allerede havde opnaaet ved at kjøbe under disse Forhold, men at de tillige vilde komme til at deltage i det Gode, som skulde tilflyde de øvrige, der vare tilbage. Der er tillige gjort gjældende, hvad Husmændene vilde sige, naar man fremmede en Sag, som gik ud paa, at Bønderne skulde kunne kjøbe deres Gaarde, men at Husmændene ikke skulde kunne kjøbe deres Huse. Jeg tror, slet ikke, at Forholdet ude paa Landet er saa skjævt mellem Husmand og Bønder. Jeg tror at turde forsikre, at ikke en eneste — jo, om en enkelt tør man ikke sige det — men at Husmandsstanden i Almindelighed ikke vil se skjævt til, om Gaardmandsstanden kom i Besiddelse af dens naturlige Ret. Naar der tillige har været talt om, at man frygtede for den fjerde Stand, da synes jeg, at det er meget mærkeligt, at man kan komme til at udtrykke en saadan Frygt, saa længe den første Stand sidder med Magten fuldt inde; thi der er altsaa

et langt Spring, inden den kan komme til den fjerde Stand.

Holstein-Ledreborg: Da den ærede sidste Læser henvendte sine første Udtalelser til mig, skal jeg bevare en af dem; de fleste af dem ere nemlig fremkomne saa ofte, at jeg ikke anser det for nødvendigt, at gaa ind paa dem. Naar det ærede Medlem bemærkede, at en nødvendig Konsekvens af vor frie Forfatning var Afstæffelsen af Fæstevæsenet, fordi Godseierne i Almindelighed overfor Fæsterne havde Haand med i nogle Smaasager, kan jeg forsikre det ærede Medlem, at Godseierne ogsaa ligeoverfor Selveierbønderne have Haand med i adskillige Smaasager; jeg vil blot nævne Prioriteter. Jeg veed i det Mindste, at noget Saadant er forekommet; men jeg skal herken nævne Personen, eller Stedet hvor det er sket. Jeg veed, at en Godseier engang ønskede at blive valgt til Ningsdagen og i den Anledning henvendte sig til Fæstebønderne, idet han bad dem om at agitere for sig i Valgkreds; men de svarede: Nei, og derved blev det. Da han derefter henvendte sig til Selveierbønderne med den samme Opfordring, sagde de ogsaa først Nei; men da han gjorde dem opmærksom paa, at deres Vægring vilde have Følger med Hensyn til visse Smaating, svarede de anderledes. Det ærede Medlem for Svendborg Amts 3die Valgkreds (S. N. Hansen) bevisste ganske vist, at jeg har havt bedre Tanker om de ærede Forslagsstilleres Hensigter, end de fortjente, og jeg skal derfor med Fornøielse rette mine Anskuelse i den Henseende. Derimod kan det, som det ærede Medlem fremsøgte angaaende mine Oplysninger om Priserne, egentlig ikke ramme mig; thi jeg har ingenlunde paastaet, at de høiere Priser ikke havde en saadan Grund, som han nævnte; jeg har kun paastaet, at et Faktum var tilstede. Jeg antog, at Godseierne nu sit mindre for deres Fæstegaarde, end Tilfældet vilde være efter en Lovgangslovslovslov, og af økonomisk Omhu for Godseierne kunde jeg altsaa ikke være saa meget imod en Lovgangslovslov, men jeg har andre Grunde dertil. I Dvrigt tror jeg rigtig nok, at det ærede Medlem oversaa nogle Momenter, som det virkelig var værd at tage med i Betragtning. Det ærede Medlem sagde, at Grunden til, at en Fæstegaard er billigere, end den bliver, naar den Dagen efter, at Fæsteren har kjøbt den, sælges som Selveiergaard, var Fæstetvungen, idet denne berøvede Gaarden en Trediedel af dens Værd, og jeg fik det Indtryk, at det ærede Medlem var ret tilfreds med, at han havde faaet Leilighed til at anvende dette Argument; men jeg vil dog gjøre opmærksom paa, at der er en anden Grund dertil, nemlig den, at der ingen Konkurrence er, naar Godseieren sælger en Fæstegaard, men derimod er der Konkurrence, naar den Selveier, der har kjøbt i Dag, sælger sin Selv-